

Otillgänglighet – hinder för tillväxt?

En studie om olika förutsättningar för solo- och mikroföretagare att navigera i det företagsfrämjande systemet

Sammanfattning

Kontigo har haft i uppdrag av Nordupplands kompetenscenter att genomföra en studie kring upplevda hinder som solo- och mikroföretagare kan stöta på i det företagsfrämjande systemet. Det företagsfrämjande systemet omfattar myndigheter, såsom Skatteverket och kommuner. Det omfattar också banker och andra delvis offentliga eller fristående aktörer, exempelvis ALMI, företagarföreningar och utbildningsanordnare.

Studien fokuserar främst på villkoren för företagare med särskilda förutsättningar, exempelvis läs- och skrivsvårigheter, koncentrationssvårigheter och neuropsykiatriska funktionsvariationer. Men studien omfattar ett brett spektrum av förutsättningar och behov. Möjligheterna till företagande kan också påverkas av bland annat kunskaper i svenska eller vana att från tidigare utbildning analysera texter eller hantera digitala verktyg.

Studien bygger på 28 intervjuer med solo- och mikroföretagare, företrädare för statliga-, halvstatliga och kommunala aktörer, företagsfrämjare och forskare. Kontigo genomförde intervjuerna i september och oktober 2018. Studien tar utgångspunkt i en forskningsöversikt som vi genomförde inför intervjustudien och som handlar om aktuell forskning och utvärdering kring företagande, funktionsnedsättningar och hinder som kan uppstå när företagare med olika förutsättningar möter (det företagsfrämjande) systemet.

Företagare möter ett komplext system av främjande aktörer

Resultaten från studien visar att företagare kommer i kontakt med ett komplext företagsfrämjande system. Systemet består av flera olika aktörer som sinsemellan har olika roller och arbetssätt. I systemet ingår statliga myndigheter, regioner och kommuner, banker och andra finansörer och ideella organisationer/offentligt finansierade aktörer. I det företagsfrämjande systemet ingår även externa konsulter för exempelvis redovisning och IT, som företagare använder sig av.

Systemet kräver vissa förmågor vilket kan skapa hinder för företagare

Studien visar att det företagsfrämjande systemet förväntar sig att man som företagare har flera olika förmågor. I mötet med det företagsfrämjande systemet ser vi att det kan uppstå hinder för personer med olika förutsättningar. Det beror på att de förväntade förmågorna inte alltid fullt ut finns bland alla företagare.

Vilka hinder som uppstår och hur hindren påverkar den enskilda företagarens möjligheter att dra nytta av det företagsfrämjande systemet varierar dock. Det kan tvärt om vara en fördel att som företagare ha exempelvis ADHD, eftersom det kan innebära att man har en drivkraft som är viktig vid företagande. Följande förmågor är sådana som studien visar att det företagsfrämjande systemet förväntar sig att företagare har men där det kan uppstå hinder beroende på exempelvis läs- och skrivsvårigheter, koncentrationssvårigheter och neuropsykiatriska funktionsvariationer. En företagare förväntas:

- **Kunna läsa, skriva och hantera siffror när man exempelvis anställer, gör budget, skriver avtal, redovisar och deklarerar.** Om man saknar dessa förmågor kan det utgöra ett betydande hinder för att kunna ta till sig byråkratiskt skrivna texter eller ekonomiska kalkyler. Motstånd mot att hantera läs- och skrivsituationer kan även grunda sig att

individer tidigare blivit illa behandlade eller missförstådda på grund av svårigheter att förstå.

- **Se helheten i myndigheternas roll och kunna navigera i myndigheternas digitala kommunikation.** Det kan handla om att veta vilka myndigheter man ska vända sig till, hur en tillståndsansökningsprocess ser ut samt hur man formulerar en affärsplan. Vidare kan det handla om svårigheter för företagare att förstå aktörers olika myndighetsansvar. Alltmer standardiserade processer hos myndigheter kring t ex tillståndsansökningar, och blanketter kan även skapa särskilda hinder för företagare med läs-, skriv och/eller koncentrationssvårigheter. En annan dimension som framkommit är att en ökad digitalisering av myndighetstjänster skapar både hinder och förutsättningar för företagare.
- **Ha självinsikt vad gäller hur de egna förutsättningarna påverkar företagandet och förstå vilka begränsningar det skapar.** Att kunna lära känna sig själv är även viktigt för att förstå hur man påverkar andra eller vilken typ av inflytande man har på t ex kollegor och kunder. Individer med till exempel ADHD har ofta begränsad självinsikt och är inte alltid medvetna om sina hinder. En dålig självinsikt kan leda till att företagare tar på sig uppgifter som de inte behärskar eller tar på sig för mycket.
- **Ha social förmåga samt tillgång till nätverk och forum som bidrar till utveckling av företaget.** Tillgång till sociala nätverk och forum är viktiga delar för att driva och få sitt företag att växa. Tillgång till sådana nätverk kan dock utgöra ett hinder för individer som har svårt för de sociala dimensionerna det kan t ex handla om oförmågan att orientera sig i ett rum med många människor.
- **Att kunna ta del av kompetensutvecklingsinsatser.** Hur vissa utbildningar är utformade samt en viss typ av marknadsföring kan resultera i att vissa företagare med olika förutsättningar väljer att inte ta del av dessa.

Företagare använder olika strategier för att kompensera för sina förutsättningar

Av intervjuerna framgår att företagare använder sig av en rad olika strategier för att komma runt de hinder som kan uppstå i mötet med det företagsfrämjande systemet. Vi ser att företagare exempelvis utvecklar och använder ett socialt stödsystem som hjälper dem i deras företagande. Det kan bland annat handla om att familj och vänner får inta rollen som garantier och mäklare inför kontakten med myndigheter och banker. En annan förekommande strategi är att delegera uppgifter som man själv inte behärskar till andra. Att lämna bort redovisning och bokföring är exempel på denna strategi. Ytterligare en strategi som vi finner i studien är försök från företagaren att aktivt "ta hand om sig" och sätta gränser för sina åtaganden, det kan vara genom att utnyttja den frihet att lägga upp och planera sin tid som företagaren kan ha.

Förslag för hur fler kan få bättre förutsättningar till företagande

Kontigo gör bedömningen att det finns utvecklingsområden inom det företagsfrämjande systemet när det gäller att möta företagare med olika förutsättningar och behov. Med utgångspunkt i resultaten från studien anser vi att följande skulle kunna göras för att förstärka möjligheterna för fler att vara företagare:

- Förenkla och tillgängliggör styrningen av och stödet till företagare

- Kompetensutveckla aktörerna inom det företagsfrämjande systemet i tillgänglighetsfrågor
- Utveckla samverkan mellan aktörer inom det företagsfrämjande systemet och tydliggör roller

Innehåll

1	Inledning.....	6
1.1	Uppdraget	6
1.2	Metod och material.....	7
1.3	Läsanvisning	8
2	Tidigare kunskap om olika förutsättningar för företagande.....	9
2.1	Stor innovationskraft men många småföretagare ser hinder	9
2.2	Funktionshinder kan både vara en styrka och svaghet i företagandet.....	11
3	Studiens huvudsakliga iakttagelser.....	13
3.1	Företagare möter ett komplext system av främjande aktörer	14
3.2	Systemet kräver vissa förmågor vilket kan skapa hinder för företagare	15
3.3	Strategier företagare använder sig av för att navigera i systemet	18
4	Huvudsakliga slutsatser och rekommendationer.....	20
4.1	Utvecklingsområden inom det företagsfrämjande systemet för att skapa tillgänglighet ..	20
5	Referenser	24

1 Inledning

Affärskompetens Nu är ett treårigt (2016–2019) ESF-finansierat projekt som syftar till att stötta solo- och mikroföretagare i Norduppland att bli ännu bättre på att driva sina företag framgångsrikt. Projektägare är föreningen Nordupplands Kompetenscenter och totalt deltar cirka 330 företag. Solo- och mikroföretag är företag med 0-9 anställda och enbart soloföretag är företag helt utan anställda.¹

Under projektets analysfas uppmärksammades olika hinder för deltagande företag kopplat till projektets olika aktiviteter. När projektets företagare skulle genomföra sin analys, digitalt på plats, framkom det att en betydande andel företagare behövde stöd i att läsa och skriva. Dessa upplevda hinder från projektpersonal har även följt med under senare delen av projektet då en del företagare har haft svårt att förstå skriftliga instruktioner samt svårt att hänga med på utbildningar.

I styrgruppen för projektet har ett resonemang förts kring hur dessa begränsningar eventuellt försvårar för företagare att vara just företagare. En stor del av det material som kommer från myndigheter är inte enkla att förstå och dessutom krävs det att du som företagare blir mer och mer digital. Inte minst i kontakter med myndigheter krävs att användaren av olika tjänster har digital kompetens. Vidare bedömer projektet att det här problemet kan vara större än hittills känt och att det finns ett visst mörkertal. Det behöver inte handla om ett medvetet osynliggörande, företagare själva är eventuellt inte alltid medvetna om förekommande nedsättningar och begränsningar.

Tänk om hinder i det företagsfrämjande systemet gör att många företag inte kan växa på det sätt som annars hade varit möjligt? Viljan och potentialen att växa kan vara stor men om det finns begränsningar – exempelvis kopplade till koncentration- läs- och skrivsvårigheter – blir förutsättningarna för tillväxt inte de samma för alla företagare. Om detta är fallet finns det ett behov av att aktörer som kommunicerar med företagare anpassar sig till deras olika behov, en anpassning som också skulle förenkla för alla parter i det företagsfrämjande systemet. Som ett led i arbetet med att ta bort förekommande hinder behövs en bättre förståelse för hur variationerna i företagares förutsättningar ser ut och på vilket sätt dessa olika förutsättningar inverkar på dessa företagares möjligheter att driva företag.

1.1 Uppdraget

Kontigo har fått i uppdrag av Nordupplands kompetenscenter att genomföra en studie kring upplevda hinder som framförallt solo- och mikroföretagare stöter på i det företagsfrämjande systemet. Att fokusera på solo- och mikroföretagare är motiverat av att denna kategori företagare i många fall behöver hantera alla delar av företagandet på egen hand. Detta eftersom de oftare saknar de stödstrukturer som finns inom större företag. Syftet med studien är att undersöka inom vilka områden som dessa företagare stöter på hinder, vilket kan leda till ett begränsande i deras företagande.

Det kan innefatta alltifrån uppstartsfasen (t.ex. ansökningar och tillstånd) till det dagliga företagandet (t.ex. bokföring och kompetensutveckling) samt vidare under tillväxtfasen (banker och lån, utbildningar). En bärande aspekt i denna studie är vidare att belysa hur individers olika förutsättningar påverkar hur de bemöter och navigerar kring dessa upplevda hinder. Förutsättningar

¹ Tillväxtverket (2017) Företagens villkor och verklighet.

kan i detta sammanhang handla om fysiska eller psykiska funktionsvariationer, social förmåga, ålder, utbildningsbakgrund, psykiska sjukdomar, läs-, skriv eller avkodningssvårigheter med mera. Genom att utreda detta område är det Kontigos uppgift att bidra till en ökad förståelse för vad det är som företagare upplever som en begränsning i sitt företagande.

1.2 Metod och material

Kontigos utvärdering baseras på en materialinsamling med i huvudsak två delar, dels en deskresearch, dels en intervjustudie. I deskresearchen har vi gått igenom aktuell forskning och utvärdering kring företagande, funktionsnedsättningar och hinder som kan uppstå när företagare med olika förutsättningar möter (det företagsfrämjande) systemet. Vi har också genomfört kvalitativa intervjuer med företrädare för olika aktörer som ingår i det företagsfrämjande systemet och med företagare med olika förutsättningar som har erfarenheter av att driva företag. Totalt har vi genomfört 28 kvalitativa intervjuer med följande aktörer:

- **Intervjuer med solo- och mikroföretagare:** Vi har genomfört fördjupande intervjuer med 6 företagare. Dessa valdes ut i dialog med Affärskompetens NU och upplever – utifrån sina specifika förutsättningar – i större eller mindre grad hinder i det företagsfrämjande systemet. De företagare som vi har intervjuat har varit öppna med sina förutsättningar och, i förekommande fall, diagnoser. Intervjugruppen består bland annat av individer som har läs- och skrivsvårigheter, ADHD och koncentrationssvårigheter. Majoriteten av dessa är verksamma i Uppsala län.
- **Intervjuer med statliga-, halvstatliga och kommunala aktörer:** Kontigo har också genomfört intervjuer med 7 representanter för statliga-, halvstatliga och kommunala aktörer. Det rör sig bland annat om företrädare för Almi, Arbetsförmedlingen och Business Sweden. Vidare har även ett par intervjuer genomförts med representanter från kommuner.
- **Intervjuer med företagsfrämjare** (privata utförare och ideella organisationer): Kontigo har genomfört 13 intervjuer med aktörer verksamma inom det företagsfrämjande systemet som riktar sig mot företagare via t ex projekt, utbildningar, kompetensutvecklande insatser med flera. Detta innefattar t ex Coompanion, Nyföretagarcentrum och Drivhuset.
- **Intervjuer med forskare:** Vi har genomfört två intervjuer med forskare. Heidi Selenius, doktor i psykologi och lektor i specialpedagogik på Stockholms universitet samt Johan Wiklund professor i entreprenörskap på Syracuse University som även tidigare varit professor i företagsekonomi på Handelshögskolan i Stockholm.

Samtliga intervjuer genomfördes under september och oktober 2018. Merparten av de intervjuade är baserade i Uppsala län. Vid intervjuerna använde Kontigo en intervjuguide som strukturerade våra samtal med respondenterna. Samtalet dokumenterades och analyserades vid ett internt analysseminarium den 31 oktober.

1.3 Läsanvisning

Rapporten är disponerad som följer: I detta första kapitel har vi kort redogjort för Kontigos uppdrag, metod och material. Kapitel 2 ger en statistik- och forskningsöversikt kring olika förutsättningar för att driva företag samt upplevda hinder i det företagsfrämjande systemet. I kapitel 3 redogör vi för de huvudsakliga iakttagelserna från studien. I kapitel 4 summeras kartläggningens iakttagelser samt Kontigos rekommendationer.

2 Tidigare kunskap om olika förutsättningar för företagande

Dagens samhälle ställer höga krav på koncentration samt förmågan att söka, läsa och tillgodogöra sig information. Teknologins snabba utveckling de senaste decennierna har lett till en förändring av kraven på de grundläggande färdigheter som behövs för att kunna delta aktivt i samhället och arbetslivet. Användningen av informations- och kommunikationsteknik (IKT) har förändrat hur vi kommunicerar med varandra, hur vi köper tjänster samt hur vi arbetar.

Kontigo uppfattar att forskningen kring upplevda hinder i den företagsfrämjande världen specifikt för målgruppen solo- och mikroföretagare, samt småskaliga entreprenörer, är begränsad. Trots att solo- och mikroföretag spelar en allt större roll på den svenska arbetsmarknaden har denna grupp ofta blivit försummad inom både forskningsvärlden och den generella debatten kring företagande. Detta gäller oavsett om det handlar om nationalekonomisk eller företagsekonomisk forskning. När de mindre företagen är i fokus är det ofta enheten småföretag (med mindre än 49 anställda) som används. Betydligt mer forskning finns dock rörande entreprenörskap. Entreprenörskap kan definieras som förmågan och viljan hos individer att skapa nya ekonomiska möjligheter, introducera sina idéer till marknaden och expandera sin verksamhet till sin fulla potential.²

2.1 Stor innovationskraft men många småföretagare ser hinder

Sverige är ofta ett av de länder som hamnar högt i rankingar när det kommer till innovationskraft och företagande. Idag finns det över en miljon företag i Sverige. Merparten av dessa, drygt 99 procent är småföretag med upp till 49 anställda. Antalet företag inom Sveriges näringsliv har över tid ökat. När det kommer till näringslivet i Uppsala län kan det beskrivas som diversifierat samt att det växer starkt med cirka 2 500 nystartade företag för varje år. Rankningar visar att Uppsala län är en av Europas mest innovativa regioner. Företag med färre än tio anställda är de som står för huvuddelen av sysselsättningstillväxten i Uppsala län.

Enligt Tillväxtverkets undersökning Entreprenörskapsbarometern (2016) uppger cirka hälften av Sveriges befolkning, i åldrarna 18–70 år, att de kan tänka sig att bli företagare. Dock har andelen minskat sedan den senaste undersökningen från 2012. Av de som kan tänka sig att starta företag upplever 63 procent av riket att de vet vad som krävs för att starta företag. Uppsala län har i denna fråga ett snitt på 58 procent vilket är ett av de lägre snitten bland regionerna. Vidare av de företag som kan tänka sig att starta företag, på nationell nivå, upplever endast en fjärdedel att de vet vart de ska vända sig för att få information om att starta företag. I Uppsala län svarar 23 procent att de vet vart de ska vända sig.³

² Anders Lundström och Carina Holmgren (2011) Kompetensutveckling i mikroföretag. Resultat och effekter.

³ Tillväxtverket (2016) Entreprenörskapsbarometern, Länsuppdelad statistik.

Företagen ser tillgång på arbetskraft och regelkrångel som tillväxthinder

I Tillväxtverkets rapport Företagens villkor och verklighet (2017) framkommer det att närmare 70 procent av deltagande företag nationellt, inom samtliga företagsstorlekar, vill växa. Soloföretagen vill framförallt växa genom att enbart öka omsättningen framför att anställa mer personal. Ett av de främsta tillväxthindren som små och medelstora företag upplever är tillgång till lämplig arbetskraft. 28 procent av deltagande nationella företag upplever tillgången till lämplig arbetskraft som ett stort tillväxthinder. Enligt Företagarnas Småföretagarbarometer från 2018⁴ är det 32 procent av Uppsala läns företag som uppger detta som största hinder jämfört med riksgenomsnittet på 26 procent.

Därefter följer enligt Tillväxtverket lagar och myndighetsregler som ett tillväxthinder där 24 procent av deltagande företag nationellt ser detta som ett stort hinder, följt av egen tid för företagets kärnverksamhet och strategiska frågor som 21 procent ser som ett stort tillväxthinder. När det kommer till soloföretag nationellt upplever dessa att lagar och myndighetsregler utgör ett större hinder än tillgång till lämplig arbetskraft. Bland studiens samtliga företag är det framför allt lagar och myndighetsregler rörande personalansvar och anställning som upplevs som ett stort tillväxthinder, följt av sjuklönerregler samt skatte- och momsregler.

Enligt Tillväxtverket ökar kostnader för Sveriges företag att efterleva och administrera lagar och regler med cirka 1,2 miljarder kronor om året. Nästan var tredje företagare nationellt anser att det blivit krångligare att följa regler jämfört med för ett år sedan. Totalt upplever cirka 61 procent av företag nationellt, baserat på deltagande företag från Tillväxtverkets rapport Företagens villkor och verklighet (2017), att lagar och myndighetsregler utgör ett stort eller litet hinder för tillväxt, av dessa upplever ungefär en tredjedel det som ett stort hinder för tillväxt. En företagare i Sverige lägger i snitt ner 10 timmar i veckan på administration och en stor del av denna tid utgörs av administration i form av regler från myndigheter. Enligt en studie från OECD ligger byråkratin i Sverige idag över OECD-snittet.⁵

Småföretagare använder mer sällan administrativt stöd

Små företag generellt har ofta inte samma resurser i form av administrativt stöd som större företag har för att uppfylla olika administrativa krav som regelverken kräver. En undersökning från Tillväxtverket (2016)⁶ visar att småföretagen nationellt, är totalt sett mer nöjda med den senaste kontakten med statliga myndigheter, än vad de är med den senaste kontakten med länsstyrelser eller kommuner.

I Tillväxtverkets rapport Företagens villkor och verklighet (2017)⁷ beskrivs det att närmare 60 procent av svenska små och medelstora företag nationellt använder IT för administration i stor utsträckning. 50 procent av soloföretagen nationellt använder IT för administration medan denna siffra ligger på 90 procent för medelstora företag. Mer än hälften av de medelstora företagen och de

4 Företagarna (2018) Småföretagarbarometern. Småföretagsbarometern är i första hand en konjunkturenkät som redovisar hur Sveriges småföretag uppfattar det ekonomiska läget och deras förväntningar om utvecklingen de kommande 12 månaderna. Underlaget utgörs av intervjuer med företagare som har minst en och högst 49 anställd

5 OECD (2018) Regulatory Policy Outlook 2018.

6 Tillväxtverket (2016) Förenkla för företagen Kunskap och inspiration för dig som arbetar på statlig myndighet.

7 Tillväxtverket (2017) Företagens villkor och verklighet.

Tillväxtverket genomför regelbundet undersökningen Företagens villkor och verklighet, som riktar sig till svenska små och medelstora företag. Cirka 10 000 företag har besvarat enkäten och resultaten kan brytas på bland annat företagets storlek, bransch och region.

större småföretagen (10–49 anställda) använder IT i stor utsträckning för inköp. Bland soloföretagen och företag med 1–9 anställda är det endast ungefär vart tredje företag som i stor utsträckning använder IT för inköp.

Kompetensutveckling är viktigt för småföretagare men tillgången är begränsad

En nationell studie som genomfördes av forskare från Mittuniversitetet och Mälardalens högskola (2011) studerade hur kompetensutvecklingsinsatser påverkar individers och mikroföretags utveckling. Forskningen visar att viljan hos individer att skapa nya ekonomiska möjligheter, introducera sina idéer till marknaden och expandera sin verksamhet till sin fulla potential ökar markant om ledaren eller medarbetarna får tillgång till utbildning och kompetensutveckling. Företagen i studien uppfattar att utbildningen har stärkt dem i deras yrkesroll, trivseln på företaget har blivit bättre, ett ökat intresse för att lära nya saker i arbetet/på företaget och de har utökat sitt nätverk. De har vidare fått verktyg, kunskap och inspiration till att utveckla företaget.

Samtidigt som mikroföretagare är den vanligaste företagsgruppen i Sverige visar nationella studier att det främst är företagsledare och sysselsatta i mikroföretag som i minst utsträckning ges möjlighet till kompetensutveckling inom ramen för sitt arbete "endast 24 % av de sysselsatta inom mikroföretagen tog del av detta under 2008". Detta kan jämföras med företag med fler än 249 anställda där 48-59 % omfattades av personalutbildning. En viktig anledning till detta kan vara att en kompetensutvecklingsinsats i ett mikroföretag kostar mer än för de stora företagen (i ett större företag kan dessa kostnader spridas på fler anställda) vilket kan vara en viktig anledning till varför färre sysselsatta i mikroföretag deltar i kompetensutveckling.⁸

2.2 Funktionshinder kan både vara en styrka och svaghet i företagandet

Forskning har alltmer fokuserat på kopplingen mellan å ena sidan företagande och å andra sidan förutsättningar och funktionshinder (t ex ADHD och dyslexi). Kontigo uppfattar att forskning inom området framförallt är koncentrerat till Storbritannien och USA och en begränsad del i Sverige.

Om man ser till statistiken är det ingen skillnad nationellt mellan andelen personer med eller utan diagnoser som driver företag. Andelen företagare som lever med psykisk ohälsa är jämförbar med normalgruppen. Däremot är det tre gånger större sannolikhet att en person med psykisk ohälsa är arbetslös. Det finns dock tecken på att ADHD och dyslexi är vanligare bland personer som driver företag. Detta kan förklaras genom att dessa individer på så sätt kan utforma sitt arbete så att de kan dra nytta av sina styrkor. Genom att driva sitt eget företag är det möjligt att själv utforma sina arbetsuppgifter vilket är desto svårare på en "vanlig" arbetsplats.⁹

Samtidigt som personer med t ex ADHD kan vara perceptiva och övertygande på att sälja sina idéer, har de ofta svårt att koncentrera sig. Det är därför viktigt att andra kan förvalta deras affärsidéer. Grunddragen hos personer med avvikande mentala hälsotillstånd (i termer av kognitiv förmåga,

⁸ Anders Lundström och Carina Holmgren (2011) Kompetensutveckling i mikroföretag. Resultat och effekter.

⁹ Sofisam (2014) Neuropsykiatrisk diagnos, ett plus för företagare?

<https://sofisam.se/vad-ar-sociala-foretag/kunskapsbanken/roster-om-socialt-foretagande/roster-om-socialt-foretagande/2014-10-09-neuropsykiatrisk-diagnos-ett-plus-for-foretagare.html>

affekt och beteende) kan leda till svårigheter att arbeta på en konventionell arbetsplats men kan således leda till fördelar i en entreprenöriell miljö.

Samband mellan läs- och skrivsvårigheter och kreativitet

Forskning beskriver vidare att dyslexi t ex är en diagnos som är sammankopplad med kreativitet, en bra förmåga att koppla samman saker samt att kunna se helheter. Då dessa individer har problem att läsa är de mer beroende av andra, och har ofta utvecklat förmågan att lita på människor.¹⁰ Det finns även studier som visar på att dyslektiker generellt är mer framgångsrika företagare än andra. Dessa beteendemässiga avvikelser kan ses som "osynliga" funktionsnedsättningar och innefattar att man tänker, löser problem och hanterar information på ett annorlunda sätt.

Begreppet läs- och skrivsvårigheter innefattar alla som har svårighet med att läsa och skriva, medan dyslexi är en av flera tänkbara orsaker till läs- och skrivsvårigheterna. Många yrkesverksamma med läs- och skrivsvårigheter har blivit medvetna om sina svårigheter först i vuxen ålder. Internationell forskning belyser att dyslektiker tidigt utvecklar olika sätt att utöva kontroll som en mekanism för att kompensera deras tillkortakommanden.¹¹ I en enkätstudie som genomförts i USA respektive Storbritannien¹², riktat mot ett urval entreprenörer respektive företagsledare, visar det sig att 19 procent av deltagande entreprenörer i Storbritannien uppger sig ha förekomst av dyslexi. Av amerikanska deltagande entreprenörer uppgav mer än 30 procent att de hade drag av dyslexi. Vidare visar det sig att endast tre procent av företagsledare i Storbritannien är dyslektisk och bara en procent i USA. Studien föreslår vidare att detta delvis beror på att dyslektiker är mer bekväma att hantera en situation där de känner att de har en viss kontroll över sin situation, vilket bidrar till att man istället startar egna företag framför att bli företagsledare. Forskningen drar delvis slutsatsen att större organisationer kan utgöra svåra arbetsplatser för dyslektiker då de ofta uppfattar att miljön är svår att kontrollera. Kontigobild är att det saknas liknande studier som har genomförts i Sverige.

Andra internationella studier föreslår att dyslektiker kompenserar för sin brist på skriftliga färdigheter genom att bli bra kommunikatörer. En studie drar slutsatsen att det är mer troligt att dyslektiska entreprenörer har bättre kommunikationsförmåga än företagare som inte är dyslektiker. Vidare är det mer sannolikt att företagare med dyslexi skulle säga att de var mycket bra på att delegera jämfört med företagare som inte var dyslektiker.^{13,14}

I en annan brittisk studie har en forskare intervjuat och filmat tio entreprenöriella företagsledare som har diagnosticerats med dyslexi. Studien visar att intervjupersonerna vanligtvis hade en partner eller en icke-dyslektisk affärspartner som var hjälpsam med att skriva en stor del av det detaljerade arbetet som är grundläggande för att driva ett företag. De förlitade sig även på teknologi däribland smarta telefoner, stavningsverktyg, diktafoner samt programvaror för taligenkänning.¹⁵

¹⁰ Everatt, J., Steffert, B., & Smythe, I. (1999). An eye for the unusual: Creative thinking in dyslexics. *Dyslexia*

¹¹ Gary Fitzgibbon and Brian O'Connor (2002) *Adult dyslexia : a guide for the workplace*.

¹² Logan, J. (2009). *Dyslexic entrepreneurs: The incidence; their coping strategies and their business skills*.

¹³ Nicolson, R. I., & Fawcett, A. J. (1999). *Developmental dyslexia: The role of the cerebellum*.

¹⁴ Logan, J. (2009). *Dyslexic entrepreneurs: The incidence; their coping strategies and their business skills*.

¹⁵ Julie Logan (2019) *Unusual Talent: a Study of Successful Leadership and Delegation in Dyslexic Entrepreneurs*.

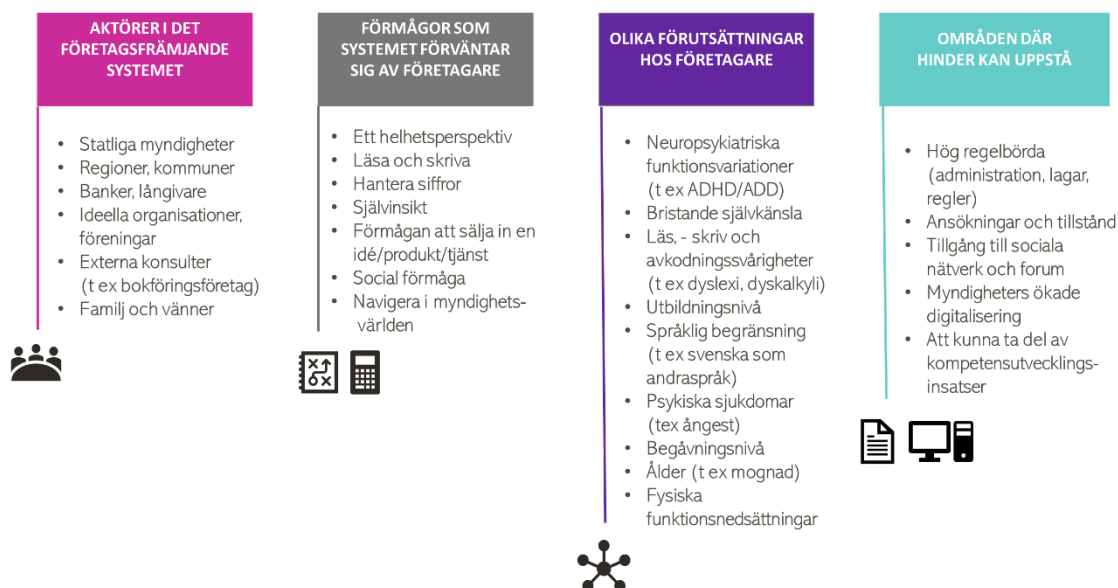
3 Studiens huvudsakliga iakttagelser

I detta kapitel redovisar vi de huvudsakliga resultaten från intervjustudien. Vi har valt att dela upp kapitlet i tre delar:

- Aktörer som företagare vanligen stöter på i det företagsfrämjande systemet
- Förmågor som systemet förväntar sig av företagare och områden där hinder kan uppstå
- Strategier företagare använder sig av för att navigera i systemet

I våra iakttagelser från intervjumaterialet har vi valt att beskriva företagares olika förutsättningar i ett brett perspektiv. De företagare vi har intervjuat och exempel på företagare som främjande aktörer lyfter fram är individer med skilda förutsättningar. Vi vill betona att syftet med denna studie är att belysa och ge exempel på hur olika förutsättningar bland företagare gör att deras möte med det företagsfrämjande systemet kommer att se olika ut. Vi ser också att individers förutsättningar i sin roll som företagare är komplexa och samvarierar med exempelvis utbildningsnivå, koncentrationssvårigheter, språkkunskaper med mera. I figur 1 nedan sammanfattas de huvudsakliga iakttagelserna i kapitlet.

Figur 1. Övergripande bild över studiens olika delar

3.1 Företagare möter ett komplext system av främjande aktörer

Av intervjustudien framkommer att det främjandesystemet för företagande består av en mängd aktörer inom offentlig, privat och ideell sektor. Dessa aktörer har olika uppgift och agerar utifrån olika logiker. Nedan sammanställer vi de aktörer som intervjustudien visar att företagare kommer i kontakt med inom det företagsfrämjande systemet. Det är tydligt att man som företagare sammantaget kommer i kontakt med en lång rad aktörer, som behöver hanteras på olika sätt av den enskilda företagaren.

Statliga myndigheter

I Sverige ansvarar framförallt följande myndigheter för näringslivsutvecklingen: Tillväxtverket (TVV), Tillväxtanalys, Bolagsverket, Konkurrensverket, Patent- och registreringsverket och Patentbesvärslagen. Vidare kan här även nämnas viktiga myndigheter som har hand om företagsfrämjande åtgärder och näringslivsservice, exempelvis Skatteverket, Försäkringskassan (FK), Arbetsförmedlingen (AF), Energimyndigheten och Tullverket. Myndigheterna tillhandahåller i olika utsträckning information och rådgivning om företagande, handlägger ärenden som skatt och företagsstöd, tillhandahåller olika e-tjänster och erbjuder olika finansieringslösningar som till exempel lån, bidrag och krediter.¹⁶ De myndigheter som framförallt lyfts fram från studien som företagare framförallt handskas med är TVV, Bolagsverket, Skatteverket och Arbetsförmedlingen.

Regioner och kommuner

Flertalet av ovan nämnda statliga aktörer verkar även regionalt genom regionala och lokala kontor, exempelvis Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Skatteverket. Tanken är att insatserna från dessa myndigheter ska vara anpassade till den regionala och lokala kontextens utmaningar, behov och möjligheter. Även kommunerna påverkar företagets utveckling genom sin myndighetsutövning, tillstånd- och tillsynsverksamhet. Kommuner och regioner kan även aktivt arbeta med företagsfrämjande insatser som kompetensutveckling, nätverksarbete och att driva samverkansprocesser. Kommuner och regioner driver även projekt inom företagsfrämjande genom stöd från bland annat EU:s strukturfonder.

Banker och andra finansiärer

Företag använder sig av olika finansieringsformer så som lån och krediter, externt ägarkapital, offentligt stöd/lån (Almi, Almi Invest etc.). Banklån utgör en viktig form av extern finansiering. Banken bedömer bland annat förtroendet för dig som kund och en bedömning på din förmåga att betala tillbaka lånet baserat delvis på din privata ekonomi. Affärsplanen utgör även en grund att stå på vid presentation av företaget.

Ideella organisationer och offentligt finansierade aktörer

Aktörer som företagare ofta har kontakt med innefattar även olika stiftelser, ideella och ekonomiska föreningar som även kan vara offentligt finansierade. Syftet med dessa är att på olika sätt främja och

¹⁶ Tillväxtverket (2015) Kartläggning av det företagsfrämjande systemet.

stötta företagare. I denna grupp förekommer bland annat Nyföretagarcentrum, Coompanion, Drivhuset, Ung företagsamhet med flera.

Externa konsulter

Av intervjuerna i studien framkommer att externa konsulter i form av bokföringsfirmor är centrala aktörer för företagare. Bokföring är en viktig del för att kunna följa upp och styra sin verksamhet samt även grundläggande för att följa de lagar som styr bokföringsskyldigheten. För nystartade företag eller för individer som generellt har svårt att förhålla sig till siffror kan bokföringen uppfattas som svår. Att använda sig av externa redovisningskonsulter, redovisningsbyråer eller annan professionell hjälp kan underlätta detta arbete.

3.2 Systemet kräver vissa förmågor vilket kan skapa hinder för företagare

Det företagsfrämjande systemet förväntar sig att företagare har vissa förmågor för att mötet mellan företagare och systemet ska fungera fullt ut. På basis av intervjustudien har vi identifierat ett antal förmågor som systemet förutsätter att företagare har. Ju starkare en enskild individ står sig i relation till dessa förmågor desto bättre förutsättningar har individen att dra nytta av det företagsfrämjande systemet. När individer saknar förmågor inom vissa områden uppstår hinder på olika sätt som försvårar deras företagande. Följande kapitel resonerar utifrån intervjupersonernas perspektiv kring förmågor, förutsättningar och hinder som förekommer.

Att kunna läsa, skriva och hantera siffror

Utifrån intervjumaterialet uppfattar vi att förmågor så som att kunna läsa skriva eller hantera siffror är förutsättningar i företagandet. En företagare behöver inte ha några medfödda nedsättningar för att uppleva svårigheter och motstånd att ta till sig byråkratiskt skrivna texter eller ekonomiska kalkyler. Likaså kan det finnas svårigheter att i ord beskriva sin affärsidé utifrån förväntningar av vad som är en trovärdig text. Att upprätta en budget beskrivs av en del företagare som outhärligt, och utan hjälp skulle de aldrig vågat starta företag.

Motstånd mot att hantera läs- och skrivsituationer kan verka blockerande om man vid upprepade tillfällen har blivit illa behandlad eller missförstådd på grund av svårigheter att förstå. En intervjuperson uttrycker sig på följande sätt: *”Skolan har varit pest för mig. Jag har varit ordblind hela tiden men ingen har vetat det. Jag själv har tyckt att jag varit dum i huvudet. Det blev ett mantra, jag trodde det”*. Intervjupersonerna beskriver att läs- och skrivsvårigheter kan vara hindrande och skapa negativa förväntningar för företagare inför mötet med exempelvis rådgivare. En annan intervjuperson beskrev att: *”nästan allt som gör att jag ska läsa ger mig ångest t ex skriva kontrakt, betala räkningar, göra en budget”*.

Som diskuterades i kapitel 2 uppfattar en stor andel av Sveriges företagare att regelbördan är ett betydande problem liksom att utvecklingen verkar gå i fel riktning. Ett omfattande regelsystem är hämmande för företagare generellt men kan skapa särskilda hinder för företagare med läs-, skriv och/eller koncentrationssvårigheter. Vårt intervjumaterial bekräftar denna bild. Intervjupersonerna upplever en hög regelbörda gällande arbete kopplat till administration och redovisning samt tillståndsansökningar. Rådgivare från våra intervjuer som arbetar gentemot företagen beskriver att de ofta får gå in och ”lösa företagens problem”. Det kan handla om alltifrån att formulera en affärsidé till Bolagsverket till att ”översätta” strategi/dokument gentemot banker för långivning.

När det kommer till kraven på dokumentation och redovisning så uppfattar en intervjuperson som arbetar på Almi att dessa har ökat och att organisationen "trycks åt fel håll". I och med GDPR behövs även fler blanketter fyllas i av rådgivare. Detta uppfattar intervjupersonen kommer leda till en minskad fokus på kundnytta och har en risk att påverka de individer som behöver ett mer omfattande stöd.

Att se helheten i myndigheternas roll och kunna navigera i myndigheternas digitala kommunikation

Våra intervjuer visar att förmågan att kunna ha ett helhetsperspektiv i sitt företagande är en viktig förmåga att behärska som företagare. Det kan handla om att veta vilka myndigheter man ska vända sig till, hur en tillståndsansökningsprocess ser ut samt hur man formulerar en affärsplan. Oberoende av bransch kommer företagaren att behöva möta och bearbeta olika marknader, kundgrupper, myndigheter, och aktörer exempelvis inom det främjande systemet. Att sortera alla dessa organisationer och förstå vilken roll de spelar i ett större samhällsperspektiv kräver en hel del kunskaper, erfarenheter och förmåga att förstå sammanhang. Exempelvis är det inte alltid tydligt på vilket sätt en aktör har myndighetsansvar. En kommun kan erbjuda stöd och rådgivning utan motprestation genom sin näringslivsavdelning, men samtidigt utkräva tillstånd genom en annan avdelning. Det är också vanligt att bankväsendet betraktas som en instans som har myndighetsansvar, när de i själva verket är företag som är beroende av sina kunder.

Vidare använder flertalet myndigheter standardiserade processer för tillståndsansökningar, instruktioner för att läsa varudeklarationer, blanketter, skatteredovisning etc. Ett omfattande regelsystem är hämmande för företagare generellt men kan skapa särskilda hinder för företagare med läs-, skriv och/eller koncentrationssvårigheter. En intervjuperson uppfattar att individer med denna breda problematik har ofta svårt att "greppa helheten" och fastnar ofta i detaljer. En intervjuperson berättade: *"till de barnen som hade läs- och skrivsvårigheter på gymnasiet såg man som lärare till att de barnen fick ett helhetsperspektiv. Man får jobba lite med samma arbetsätt som speciallärare på gymnasiet som aktör inom det företagsfrämjande arbetet också genom att visa vägen, helhetsbilden"*.

När myndigheterna digitaliseras blir mötet med myndighetsvärlden allt mer beroende av förmågan att kunna hantera digitala kanaler. Detta skapar möjligheter men utgör även hinder för vissa företagare. Å ena sidan uppfattar intervjupersonerna att en ökad digitalisering av tjänster hos myndigheter skapar förutsättningar för individer med t ex läs och skrivsvårigheter. Genom att myndigheter så som Verksamt.se har uppläsningstjänster¹⁷ har detta på många sätt förenklats från tidigare process då man var tvungen att skicka in dokument och underlag till myndigheten. En intervjuperson uppfattar att *"tillgänglighetsgraden för personer med till exempel läs- och skrivsvårigheter har ökat. Nu lyser det ju rött tills man fått till en registrering på hemsidan"*. Även ett par företagare upplever att digitala verktyg kring uppläsning/videoformat har underlättat i deras roll som företagare.

Samtidigt ser vi att en ökad digitalisering skapa hinder för vissa grupper. I de flesta fall handlar det om datorovana där yngre ofta är mer digitala än äldre. Men framförallt framkommer det från intervjuerna att det kan vara svårt för individer med till exempel ADD eller ADHD att navigera i dessa digitala system. Företagare upplever att de saknar helhetsperspektivet och fastnar lätt i detaljer i

¹⁷ <https://www.verksamt.se/om-verksamt/talande-webb>

navigeringen i en process på exempelvis Skatteverkets hemsida eller på Verksamt.se. En företagare beskriver det som följande *”det är svårt att greppa helheten vilket gör det svårt när man ska navigera. Vi som har lätt för det tar det för givet. Andra saknar överblicken och koncentrationsförmågan, kanske är de ovana att använda digitala verktyg, eller det kan bero på något annat, att man har svårt att ta till såg mycket läsinformation”*.

Förmågan till självinsikt och känna till sina begränsningar

Självinsikt handlar bland annat om att förstå sin personlighet, beteenden, kompetenser, vanor, känslomässiga reaktioner och tankeprocesser. Att kunna lära känna sig själv är även viktigt för att förstå hur man påverkar andra eller vilken typ av inflytande man har på individerna runt omkring sig till exempel familj, vänner, arbetsteam, kunder och kollegor.

Något som framkommer från våra intervjuer är vikten av att ha självinsikt i sin roll som företagare. Detta för att delvis vara medveten om sin kompetens, styrkor, svagheter och framförallt sina begränsningar. Det framkommer från våra forskarintervjuer att individer med till exempel ADHD har ofta begränsad självinsikt där många inte heller är medvetna om sina hinder. I rollen som företagare uppfattar vi utifrån intervjuerna att en dålig självinsikt kan innebära att man tar på sig uppgifter som man inte behärskar eller att man generellt tar på sig för mycket, vilket kan leda till utbrändhet.

Företagsrådgivare från det företagsfrämjande systemet beskriver att det inte är ovanligt att företagare berättar att det har dyslexi eller läs- och skrivsvårigheter med mera. En intervjuperson beskriver att företagare ibland kan lyfta fram dessa svårigheter på ett övertydligt sätt och skoja om att de inte kan läsa och skriva. Detta kan uppfattas som en strategi för att skydda sig men det är också ett uttryck för att vara öppen med sina begränsningar.

Ha social förmåga samt tillgång till nätverk och forum som bidrar till utveckling av företaget

Att ha en viss social förmåga samt kunna vara bekväm i olika sociala sammanhang är en återkommande punkt från intervjumaterialet som systemet förväntar sig av företagaren. Det kan bland annat handla om att kunna sitta still, att orientera sig i ett rum med många människor, att känna in den sociala stämningen, att våga ställa frågor och att framhäva sig själv på en lagom nivå utan att verka burdus etc. En företagare beskriver behovet av social förmåga på följande sätt: *”Mingel kan vara jobbigt, då behöver man kort och koncist presentera vad man gör, när jag träffar andra företag är få inriktade på det jag gör. De kan säga bara tjoff tjoff, det här gör jag, men i min situation blir det ofta en fråga. I ett mingel har man inte tid att fråga eller få svar. Ofta när man har ADHD vill man ofta berätta i detalj. Om man ska gå ett varv runt i grupp, då måste jag vara 100% fokuserad för att det inte ska bli luddigt”*.

Att företagaren har tillgång till sociala nätverk och forum uppfattar vi utifrån intervjuerna är viktiga delar för att driva och få sitt företag att växa. Tillgång till sådana kan dock utgöra ett hinder för någon som har svårt med de sociala dimensionerna. En företagare svarar följande vid frågan om hon fick hjälp vid uppstarten av hennes företag *”nej inte alls, jag bara startade upp. Jag tillhör väl kanske generationen som har svårt att be om hjälp. Jag var och fick hjälp senare hos Almi men fick inte det stöd som jag hade behövt. Om man inte är en person som är framåt så är det svårare”*.

Det ska framhållas att många företagsfrämjande aktörer vittnar om att den sociala miljön som finns inom ”företagandet” inneburit en enorm befrielse för personer som upplevt svårigheter i exempelvis skolan. En intervjuperson som arbetar på Ung företagsamhet beskriver att det är vanligt att elever berättar att de för första gången känner att de passar in.

Att kunna ta del av kompetensutvecklingsinsatser

Ett annat område där vi även uppfattar att hinder kan uppstå är utformning och tillgänglighet till olika kompetensutvecklingsinsatser. Vi uppfattar inte utifrån intervjuerna att tillgången till kompetensutvecklingsinsatser (t ex utbildningar, rådgivning etc.) är begränsad för målgruppen mikro- och småföretagare. Däremot kan utformning och viss typ av marknadsföring resultera i att vissa företagare med olika förutsättningar väljer att inte ta del av dessa.

Vad gäller utformning av utbildningsinsatser för att skapa tillgänglighet efterfrågas t ex att få tillgång till information och powerpointpresentationer innan i pappersformat, använda bildspråk, tänka på färgval och strategier kring gruppindelning. Möjligheten till flexibilitet (t ex halvdagar, digitala plattformar) i kompetensutvecklingsinsatser lyfts även fram som en viktig faktor för att öka möjligheten och relevansen för småföretag att delta.

3.3 Strategier företagare använder sig av för att navigera i systemet

Av intervjuerna framgår att företagare använder sig av en rad olika strategier för att komma runt de hinder som kan uppstå i mötet med det företagsfrämjande systemet.

Att omge sig av ett socialt stödsystem

Våra intervjuer visar att ett socialt nätverk i form av familj, anhöriga, vänner, lärare som tror på företagarens förmåga och affärsidé är en viktig strategi för företagare. I intervjuerna beskrivs det att det sociala stödsystemet har en stor förståelse både för att komma runt de svårigheter som kan uppstå, men också för att ge en blick för vilka fördelar en person har som företagare. Till exempel att styra sin egen tid och upprätta egna rutiner, att ha ett starkt driv och fokus och att vara aktiv och drivande på sociala medier är exempel på fördelar som familj och vänner ser.

Av våra intervjuer med företagare framgår att familj och vänner ibland får inta rollen som garant och mäklare inför kontakten med myndigheter och banker. Det finns också exempel på hur nätverk mellan företagare blivit viktiga sociala stödfunktioner och där man utbytt kontakter med myndighetspersoner och företagsfrämjare som förstår på vilket sätt olika nedsättningar innebär både svårigheter och fördelar i företagandet. Att arbeta i kompanjonskap är också exempel på strategier, en företagare beskriver följande *"i ett tidigare företag hade jag en kollega som satt med mig och vi brukade jobba tillsammans. Hon höll i min struktur, det var toppen. Guldläge om jag nu kunde få in någon som kom in och hjälpte mig med strukturen"*.

Delegera uppgifter till andra som man själv inte behärskar

Från intervjuerna uppfattar vi att delegering i ett solo- och mikroföretag kan ibland uppfattas som svårt. Det kan handla om alltifrån den kostnadsmässiga aspekten till att man vill bibehålla kontrollen över verksamheten. Vi upplever att företagare i studien har ett starkt driv och känner en frihet i sin självständighet. En del företagare vittnar om att det efter en tid kan bli alltför belastande att sköta exempelvis bokföringen själv, särskilt om det finns nedsättningar som innebär att hindren blir ännu större. En intervjuperson beskriver att företagare alltmer använder sig av redovisningsbyråer för att få stöd med bokföring och blanketter: *"många företagare samlar ihop kassar med kvitton och har ingen koll på om de tjänar pengar och överlämnar sedan detta till revisorer"*.

Men även om företagaren efterfrågar hjälp kan det finnas svårighet att formulera själva beställningen, eftersom det inte alltid är självklart att det finns kunskap eller förståelse för vad det är som ska efterfrågas. En företagare beskriver att: *" ha hand om kunder, skriva annonser, bokföring. Man ska vara allt. Då har jag strategier för att komma undan, data har jag lärt mig väldigt lite. Då har jag hittat andra vägar, då har jag haft en tjej som jobbar hos mig som är duktig på det. Det är stökigt för mig för hon har lagt upp data men hon är sjukskriven"*. En annan företagare som har ADHD-problematik uttrycker sig såhär *"Jag hade en jättebra mentor med bra idéer men hade behövt hjälp med vilka jag ska kontakta. Det finns ett glapp (i stödsystemet). Svårt att orientera sig bland alla företag som kan hjälpa. Man måste vara väldigt säker på vad man vill ha när man tar kontakt med till exempel reklambyrå. Vad ska jag be dem om? Vad heter grejerna...jag vet inte vad grejerna som jag ska fråga efter heter. Hade jag haft en CP-skada hade jag fått jättemycket stöd, men nu får jag ingen hjälp trots mina problem. Om jag själv måste förklara vad jag behöver hjälp med, så är det svårt att förklara. Jag har inte haft förmågan att ta tag i vissa saker på grund av min problematik"*.

När delegeringen fungerar bra beskrivs hjälpen som ovärderlig. Det kan exempelvis handla om bokföringstjänster, administrationstjänster, att få hjälp med muntliga genomgångar inför blankettuppskrifter, att använda uppläsningssystem etc. Företagare med anställda eller familj som kan utföra uppgifter uppfattas även det vara en fördel. Vi uppfattar utifrån intervjuerna att öppet och sakligt förklara vilka svårigheter och vilka behov som behövs ställer krav på god självkänsla och självförtroende, vilket också inger förtroende hos de som ska hjälpa.

Att ta hand om sig själv och sätta gränser

I ett tidigare avsnitt beskrevs självinsikt som en förmåga som intervjupersonerna uppfattar att systemet förväntar sig av företagare. Utifrån intervjuer med företagare själva beskriver de som har ADHD att de ofta har svårigheter att beräkna rimlig tidsåtgång inför olika projekt. Svårigheter att sedan begränsa sig i arbetsbörda kan även leda till utmattning eller utbrändhet beskriver intervjupersonerna.

En viktig strategi för att må bra i sitt företagande är att vara medveten om sina begränsningar men även sina styrkor. Vidare beskrivs rutin och planering som avgörande då många individer med till exempel ADHD har svårt för struktur. En företagare uttrycker sig *"Jag har kommit långt, sedan jag fick min ADHD-diagnos, jag har lärt mig hantera det. Jag har bättre struktur, noggrann planering annars spiller jag mycket meningslös tid"*. En annan strategi från forskarintervjuerna handlar om att ta hand om sig själv, exempelvis genom mindfulness för att även sätta gränser i sitt arbete för att motverka stress med mera.

4 Huvudsakliga slutsatser och rekommendationer

Syftet med denna studie har varit att undersöka och skapa en förståelse för de hinder som framförallt solo- och mikroföretagare med särskilda förutsättningar upplever i deras företagande.

I vår intervjustudie framkommer ett flertal förmågor som förväntas av en företagare för att lyckas i sin företagarrull. Detta innefattar bland annat att greppa ett helhetsperspektiv för att exempelvis kunna fullfölja en affärsplan, navigera bland tillståndsmyndigheter. Helhetsperspektivet är även en förutsättning för att kunna navigera inom det främjande systemet gällande t ex vilket ansvar olika organisationer och myndigheter har. Att kunna läsa, skriva och räkna lyfts fram som förutsättningar för att kunna genomföra bokföring, förhålla sig till regler, lagar och t ex skriva tillståndsansökningar med mera. Vidare lyfter de vi intervjuat i studien att systemet förväntar sig olika sociala förmågor; att orientera sig i rum med många människor, pitcha sin affärsidé, att känna in den sociala stämningen, att våga ställa frågor samt våga fråga om hjälp. De hinder som kan uppstå för företagare som t ex har kognitiva nedsättningar (t ex ADHD, ADD, dyslexi) utifrån våra intervjuer är framförallt svårigheter kring att formulera affärsplaner, skapa rutiner och struktur samt generell administration och bokföring.

Utifrån vår studie ser vi att möjligheten att kunna navigera i det främjande systemet, samt att växa som företag skiljer sig betydligt baserat på företagarens förutsättningar. Dessa förutsättningar kan vara alltifrån att en företagare har svenska som andraspråk, dyslexi, depression eller generellt en bristande självkänsla. Vi bedömer att det här problemet är sannolikt större än vad vi kan se, att det finns ett visst mörkertal. De företagsfrämjare vi har intervjuat svarar att de inte reflekterat kring olika företagares behov förrän vi intervjuade dem om detta. Bland intervjupersonerna finns uppfattningen att det finns en otillgänglighet för företagare med särskilda förutsättningar i det företagsfrämjande systemet. Det framkommer i studien att företagare inte alltid själva är medvetna om sina begränsningar och i vissa fall vågar de inte vara öppna med det.

Tidigare större undersökningar av bland annat Tillväxtverket visar att småföretag har lägre tillväxtambitioner och planerar i mindre utsträckning att öka antalet anställda under de kommande tre åren jämfört med lite större företag. Dessa upplevda hinder kan därav bidra till att många mindre företagare med begränsande förutsättningar, inom ramen för vad systemet förväntar sig, väljer att inte växa eller anställa mer personal. Detta är en olycklig situation speciellt med tanke på att småföretagen står för en betydligt större andel av landets totala sysselsättning jämfört med de medelstora företagen. Det är därför av avgörande betydelse att de hinder småföretagen uppfattar tas på allvar.

4.1 Utvecklingsområden inom det företagsfrämjande systemet för att skapa tillgänglighet

I följande avsnitt sammanfattar Kontigo rekommendationer som vi bedömer skulle stärka det företagsfrämjande systemets förmåga att möta behov hos företagare med olika behov.

Förenkla och tillgängliggör styrningen av och stödet till företagare

Kontigo bedömer att det hade varit till stor hjälp för företagare om de olika aktörerna inom det företagsfrämjande systemet hade förenklat hur man styr och stödjer företagen. Att driva företag

innebär kontakter med flera olika myndigheter, och andra aktörer inom det företagsfrämjande systemet. Aktörerna ställer krav på företagare, genom att implementera nationella och lokala regelverk. De ger också stöd till företagare genom en rad olika tjänster och stödmaterial. Men olika aktörer har olika logik och arbetssätt vilket gör att man som företagare inte alltid känner igen språkbruket hos olika myndigheters eller andra aktörers kommunikation.

Att förenkla och tillgängliggöra styrningen och stödet kan innebära olika saker. Ett viktigt område är de många blanketter som myndigheter, banker och andra aktörer tillhandahåller och begär in som underlag. Istället för att ge ut enkla blanketter som omfattar de flesta företagare finns en tendens att mycket av myndigheternas kommunikation är inriktad på att omfatta samtliga typer av fall, även specialfallen. Men i många av Skatteverkets blanketter fyller exempelvis den vanliga företagaren i en mindre del av blanketterna. Almi tillhandahåller olika mallar för bland annat arbete med budget. Även budgetmallen för mindre och nya företag är påfallande komplex. Att utveckla förenklade blanketter borde vara till stort stöd för många företagare med olika typer av funktionsnedsättningar. Det bör också vara till stor hjälp för företagare i största allmänhet.

Ett annat område handlar om att skriva klarspråk, det vill säga att skriva alla texter riktade mot företagare på ett vårdat, enkelt och begripligt språk. Institutet för språk och folkminnen skriver att klarspråk ytterst handlar om demokrati: att alla ska ha tillgång till och rätt att förstå vad som står i texter som skrivs av myndigheterna.¹⁸ Att skriva klarspråk hade kunnat stärka förutsättningarna för alla företagare – inte minst de med läs- och skrivsvårigheter – att efterleva de regler som finns. Vårdat, enkelt och begripligt språk bör också kunna öka motivationen hos fler personer att bli och vara företagare. I bästa fall kan det även göra att bilden av vem som klarar av att vara företagare breddas.

Ytterligare ett område handlar om sättet på vilket kommunikationen sker. Studien visar att personer med olika förutsättningar tar emot olika aktörers styrning och stöd på olika sätt. För personer som enbart kan läsa med stora svårigheter, kan det vara till stor hjälp att exempelvis få ta del av budskap via film eller ljud. När digital teknik används på det sättet kan det vara ett viktigt stöd till företagare som hellre lyssnar än läser. Samtidigt gör digitaliseringen att information är lätt att ta fram och sprida. Företagare kan således översköjas av olika typer av skriftliga material, via bland annat webbsidor och mejl. Digitaliseringen erbjuder på detta sätt både potentiella hinder och möjligheter.

Kompetensutveckla aktörerna inom det företagsfrämjande systemet i tillgänglighetsfrågor

Vi gör också bedömningen att det skulle gagna företagare med olika förutsättningar att aktörerna inom det företagsfrämjande systemet hade kompetens i tillgänglighetsfrågor. Vi tror att om det finns personal hos exempelvis Skatteverket, Almi och i banksystemet, om vilka behov personer med exempelvis läs- och skrivsvårigheter eller ADHD kan ha, då har aktörerna haft bättre förutsättning att utforma en mer anpassad kommunikation. I de flesta fall hade sådan kommunikation kunnat ge bättre stöd till samtliga företagare. Detta kan även kopplas till hur man väljer att utforma utbildningar/workshops samt hur man väljer att marknadsföra och paketera sitt erbjudande som företagsfrämjare. Vilka ord och begrepp som används i informations- och marknadsföringsmaterial –

¹⁸ Institutet för språk och folkminnen (2018) Klarspråk. [<https://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/klarsprak.html>] Hämtad. 2018-12-10.

vilka bilder skapar dessa hos olika personer? Hur engagerande och tilltalande är dessa? För vem är de tilltalande och för vem är de inte tilltalande?

En viktig aspekt i mötet med den enskilda företagaren, är vidare att stereotyper och etablerade föreställningar om personlighetstyper, branscher och företagare inte reproduceras. Detta hör ihop med vilka förväntningar som rådgivaren har, exempelvis uppfattning om tillväxtpotential, vilka frågor som ställs till företagaren, hur frågorna ställs och så vidare. Detta kan påverka bedömningen av företaget och vilken hjälp man väljer att erbjuda.

Hur sådan utbildning skulle utformas och vad den skulle innehålla behöver anpassas till respektive organisations behov. Både kunskapsbehoven och förutsättningarna att utveckla kompetens ser sannolikt olika ut hos stora myndigheter såsom Skatteverket, Arbetsförmedlingen eller de regionalt utvecklingsansvariga myndigheterna jämfört med exempelvis bankerna eller privata utbildningsanordnare. Utbildning inom tillgänglighet för att kunna bemöta individer med olika förutsättningar skulle stärka systemet som helhet. Det kan handla om kunskap om sociala samspel, val av olika pedagogiska strategier etc.

Utveckla samverkan mellan aktörer inom det företagsfrämjande systemet och tydliggör roller

Intervjupersonerna uppfattar att det företagsfrämjande systemet är komplext med en mångfald aktörer med olika mandat och ansvarsområden. När det kommer till frågor om att skapa tillgänglighet och anpassa efter den enskilda företagarens behov utifrån dess förutsättningar, uppfattar vi att aktörer inom systemet idag inte interagerar tillräckligt för att möta dessa företagares behov. Vi har företagare som uppfattar att det varit svårt att veta vart man skulle vända sig i uppstartsfasen av företaget. Andra företagare har slussats vidare till olika instanser utan att komma rätt. Stödsystemet är omfattande och det finns mycket stöd och hjälp att få t ex kring företagsrådgivning, lån och utbildning. Dock uppfattar vi att företagare i vår studie har svårt att navigera och veta vart man ska vända sig gällande olika frågor.

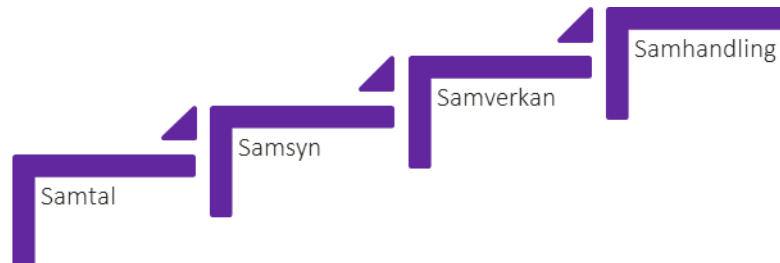
En etablerad modell för arbetet med att mobilisera resurser och kompetens kring utmaningar som endast kan lösas av en bredare krets av aktörer är den så kallade samhandlingstrappan. Kontigo menar att den så kallade samhandlingstrappan kan användas som utgångspunkt för att strukturera en samverkan mellan aktörerna inom det företagsfrämjande systemet. Modellen sätter fokus på en utveckling av samarbetet mellan aktörer i fyra olika steg eller faser; samtal, samsyn, samverkan och samhandling. Modellen är på många sätt en förenkling av i grunden komplexa processer för att få aktörer med olika mandat, målbild och uppdrag att dra åt samma håll. Modellen fångar ändå en kärna i vad det innebär att få aktörer att dra åt samma håll och göra gemensamma åtaganden.

- **Steg 1 – Samtal:** Vilka aktörer är centrala att involvera för att skapa tillgänglighet i det företagsfrämjande systemet för att nå ut till alla typer av företagare
- **Steg 2 – Samsyn:** Etablera en gemensam nulägesbeskrivning och målbild samt en gemensam insikt om vad som krävs för att nå målbilden
- **Steg 3 – Samverkan:** Aktörerna gör åtaganden och medverkar i gemensamma projekt och satsningar för att realisera en gemensam målbild
- **Steg 4 – Samhandling:** Aktörerna gör prioriteringar i den löpande verksamheten eller initierar egna utvecklingsåtaganden för att utifrån sina egna mandat och förutsättningar bidra till att realisera den gemensamma målbilden

Vi uppfattar att systemet i nuläget arbetar segmenterat när det kommer till att skapa tillgänglighet och arbeta individanpassat men att det saknas ett gemensamt åtagande om utveckling mot ett gemensamt mål.

Figur 2. Samhandlingstrappan

Företagsfrämjande aktörer kan aktivt utifrån tidigare förslag söka efter samarbetspartners för att tydliggöra befintliga nätverk och kontaktytor till aktörer inom systemet. Det kan handla om att initiera gemensamma projekt för att främja företagare med särskilda behov, erbjuda utbildningar inom tillgänglighet, skapa tydliga kommunikationskanaler mellan de olika aktörerna inom systemet för att förenkla företagarens väg genom systemet.

5 Referenser

Anders Lundström och Carina Holmgren (2011) Kompetensutveckling i mikroföretag. Resultat och effekter. PEER/Entreprenörskapsforum.

Everatt, J., Steffert, B., & Smythe, I. (1999). An eye for the unusual: Creative thinking in dyslexics.

Företagarna (2018) Småföretagarbarometern 2018.

Gary Fitzgibbon och Brian O'Connor (2002) Adult dyslexia : a guide for the workplace.

Julie Logan (2009). Dyslexic entrepreneurs: The incidence; their coping strategies and their business skills.

Julie Logan (2010) Unusual Talent: a Study of Successful Leadership and Delegation in Dyslexic Entrepreneurs.

Nicolson, R. I., & Fawcett, A. J. (1999). Developmental dyslexia: The role of the cerebellum.

OECD (2013) OECD Skills Outlook 2013. First Results from the survey of adult skills.

OECD (2018) Regulatory Policy Outlook 2018.

Tillväxtverket (2015) Kartläggning av det företagsfrämjande systemet.

Tillväxtverket (2016) Entreprenörskapsbarometern, Länsuppdelad statistik.

Tillväxtverket (2016) Förenkla för företagen Kunskap och inspiration för dig som arbetar på statlig myndighet.

Tillväxtverket (2017) Företagens villkor och verklighet 2017.

